

Анастасія ГОРЛОВА,

orcid.org/0000-0002-6734-6335

кандидатка педагогічних наук,

доцентка кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти

Херсонського державного університету

(Херсон, Україна) horlovanastasiavas@gmail.com

Юлія КАЛАШНІКОВА,

orcid.org/0000-0003-2886-9317

студентка I курсу магістратури педагогічного факультету

Херсонського державного університету

(Херсон, Україна) kalash.masha14@gmail.com

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Стаття присвячена репрезентації актуальної теми пошуку ефективних шляхів розвитку soft skills як передумови формування соціальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

Авторами окреслено основні підходи до визначення досліджуваного поняття (педагогічний, соціологічний, андрагогічний). У статті розглядається соціальна компетентність майбутнього вчителя початкової школи як один з головних компонентів його професійної діяльності. Здійснено порівняльний аналіз основоположних підходів до визначення змісту та характерологічних особливостей категорії «соціальна компетентність». Авторами визначено та окреслено головні структурні компоненти соціальної компетентності.

Враховавши змістові, компонентні та характерологічні ознаки соціальної компетентності автори статті дійшли висновку, що ефективною передумовою її формування може виступати розвиток soft skills майбутнього фахівця. У статті підкреслюється важлива роль м'яких (надпрофесійних) навичок у процесі становлення майбутнього педагога. Проаналізовано зміст та особливості категорії «soft skills», значимість володіння гнучкими навичками в процесі роботи та спілкування в колективі, складові компоненти цього поняття, а також необхідність педагогічної роботи з розвитку у майбутніх педагогів необхідних навичок soft skills. Надаються різні точки зору зарубіжних та вітчизняних педагогів і психологів щодо ролі та значущості «гнучких навичок» у процесі формування соціальної компетентності та професійному розвитку майбутнього спеціаліста.

Обґрунтовано можливість розвитку soft skills здобувачів вищої освіти як передумови формування соціальної компетентності шляхом залучення до вивчення освітньої компоненти вільного вибору «Формування soft skills майбутнього професіонала» та участі у суспільно корисній діяльності, формами якої можуть бути: самоорганізація та особистісне зростання; волонтерська діяльність; професійно-рольова діяльність.

***Ключові слова:** соціальна компетентність, soft skills, суспільно корисна діяльність, майбутній вчитель початкової школи.*

Anastasia HORLOVA,

orcid.org/0000-0002-6734-6335

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Preschool Pedagogy

and Psychology of Preschool and Primary Education

Kherson State University

(Kherson, Ukraine) horlovanastasiavas@gmail.com

Julia KALASHNIKOVA,

orcid.org/0000-0003-2886-9317

First-year Master's student at the Pedagogical Faculty

Kherson State University

(Kherson, Ukraine) kalash.masha14@gmail.com

WAYS OF SOFT SKILLS DEVELOPMENT AS A PREREQUISITE FOR FORMATION OF SOCIAL COMPETENCE OF THE FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHER

The article is devoted to the representation of current topic of finding the effective ways to develop soft skills as a prerequisite for the formation of social competence of future primary school teachers.

The authors outline the main approaches to the definition of the studied concept (pedagogical, sociological, andragogical). The article considers on the social competence of the future primary school teacher as one of the main components of his professional activity. The comparative analysis of the basic approaches to definition of the maintenance and characterological features of a category "social competence" is carried out. The authors identify and outline the main structural components of social competence.

Taking into account the semantic, component and characterological features of social competence, the authors of the article came to the conclusion that the development of soft skills of the future specialist can be effective prerequisite for its formation. The article emphasizes the important role of soft (super-professional) skills in the process of becoming a future professional. The content and features of the category "soft skills", the importance of having flexible skills in the process of work and communication in the team, the components of this concept, as well as the need for pedagogical work to develop future teachers the necessary soft skills. Different views of foreign and domestic educators and psychologists on the role and importance of "flexible skills" in the process of forming social competence and professional development of the future specialist.

The possibility of developing soft skills of higher education seekers as a prerequisite for the formation of social competence by involving in the study of the educational component of free choice "Formation of Soft Skills future professional" and participation in socially useful activities, which may include: self-organization and personal growth; volunteering; professional role-playing activities.

Key words: social competence, soft skills, socially useful activity, future primary school teacher.

Постановка проблеми. На сучасному етапі українська система освіти проходить відповідальний та особливий етап свого розвитку, який характеризується кардинальним переглядом сформованих у свідомості педагогів професійних стереотипів. Глобалізаційні процеси, які характеризують сучасний етап розвитку цивілізації, породжують тенденцію побудови універсального світу, а безперервне новаторство стимулює до пошуку творчих особистостей, які долатимуть кордони середніх можливостей.

Інформатизація та цифровізація усіх сфер суспільного життя, зокрема й освітньої, актуалізують питання соціалізації кожного громадянина країни, починаючи з дитячого віку. Адже соціальне середовище є головною умовою соціалізації особистості, а його компоненти: політичні, економічні, духовні та соціальні, сприяють формуванню відповідних ціннісних орієнтацій особистості.

З урахуванням соціально-економічних викликів, саме системі освіти належить визначальна роль розвитку соціальної компетентності як інтегральної та інтегративної суб'єктної якості особистості, що визначає її ефективну соціалізацію. Соціальна компетентність, яка є головним компонентом соціалізованості, визначає міру моральної відповідальності особистості за свою поведінку та вчинки у соціумі.

Аналіз досліджень. Проблема формування соціальної компетентності у підростаючого покоління викликала зацікавлення у багатьох вітчизняних та зарубіжних педагогів. Дослідженню змісту та шляхів розвитку соціальної компетентності

присвячені наукові доробки Н. Басюк, Н. Бібік, Г. Коберник, В. Новікова, О. Савченко та інших вчених. Зміст, структуру, педагогічні умови та ефективні шляхи формування окресленої компетентності схарактеризовано та експериментально репрезентовано у публікаціях В. Басової, Н. Білоцерковець, М. Докторович, Н. Ляхова, С. Петухова, В. Цветкова та інших науковців. Сукупності ціннісних орієнтирів, якостей, знань, умінь та особистісних навичок, які є провідними у формуванні соціальної компетентності майбутніх учителів початкової школи ґрунтовно проаналізовано у наукових доробках О. Галакова, Ю. Коротина, І. Ніколаєску, Р. Скірка, Т. Тадаєва.

Мета статті – визначити та схарактеризувати ефективні шляхи розвитку soft skills як передумови формування соціальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Поняття «соціальна компетентність» відображено у багатьох психолого-педагогічних працях, починаючи з 50-х років ХХ століття. Аналіз досліджень підтверджує, що в існуючій літературі накопичений багатий матеріал, у якому можна виділити як мінімум три підходи до визначення досліджуваної компетентності (рис. 1).

Автори даних підходів розглядають соціальну компетентність з різних сторін: і як рівень адаптивності до вимог середовища, і як інтегральну систему певних знань та навичок, які допомагають адекватно функціонувати у соціумі. Незважаючи на відмінність підходів до тлумачення соціальної компетентності, всі вони зазначають, що

Рис. 1. Підходи до визначення категорії «соціальна компетентність»

соціальна компетентність орієнтована на взаємодію людини з іншими людьми і з суспільством.

Аналіз наукової психолого-педагогічної та довідкової літератури дав змогу визначити основоположні для нашого дослідження трактування дефініції «соціальна компетентність» (Таблиця 1):

Також М. Сулейманов вважав, що у розумінні соціальної компетентності важливим є розгляд її як результату соціального розвитку, що залежить від ефективності взаємодії з соціальним

середовищем, в якості якого постає освітнє середовище освітньої організації (Сулейманов, 2012: 314–318).

У своєму науковому доробкові Є. Каменська акцентувала, що при розгляді соціальної компетентності вчені, як правило, включають до її структури знання, соціальні вміння та навички. Соціальна компетентність визначає рівень адаптації людини до ефективного виконання заданих соціальних ролей (Каменская, 2020).

Таблиця 1

Різноманітні підходи до трактування категорії «соціальна компетентність»

Автор	Характеристика сутності поняття
О. Крузе-Брукс	«інтегративна якість особистості, що характеризує ціннісне ставлення до продуктивної взаємодії з різними групами й індивідами у процесі активного творчого освоєння дитиною морально-етичних норм спілкування і регулювання на основі рефлексії міжособистісних та внутрішньо особистісних соціальних позицій» (Крузе-Брукс, 2008).
В. Новіков	«системоутворювальний компонент в структурі особистісної культури дитини, що забезпечує адекватне задоволення потреб на основі організації власної діяльності, регульованої рівнем соціальної обізнаності особистості, й представляє собою гармонійне поєднання компонентів, що її визначають: рушійні сили, знання та особистісна активність» (Ніколаеску, 2014).
Ю. Коротіна	«інтегративна характеристика особистості дитини, яка відображає систему знань, умінь і навичок, набутих нею в процесі освоєння навчальних предметів і необхідних їй для моделювання своєї поведінки, уміння адекватно сприймати навколишню дійсність, будувати систему відносин та спілкування з оточуючими людьми з урахуванням соціальної ситуації» (Коротіна, 2011).
О. Галакова	«інтегративна особистісна характеристика, що відображає визнання ним цінності себе та іншого, співпраці з дітьми й дорослими; знання правил поведінки і взаємодії, способів виходу з конфліктних ситуацій, що виявляється в шанобливому ставленні до людей різного віку і різних культур, у відповідальності за свої вчинки і результати діяльності на основі розвитку рефлексії» (Галакова, 2013).
Н. Бейліна	«інтегративна властивість особистості, що дозволяє людині адаптуватися, конструктивно та безконфліктно взаємодіяти у суспільстві, продуктивно вирішувати професійні завдання та програвати різні соціальні ролі» (Бейліна, 2011: 97–99).
В. Куніцина	«система знань про соціальну дійсність, система складних соціальних умінь та навичок взаємодії, сценаріїв поведінки у типових соціальних ситуаціях, що дозволяють швидко та адекватно адаптуватися, приймати рішення зі знанням справи з огляду на сформовану кон'юнктуру; діючи за принципом «тут, зараз і найкращим чином», отримувати максимум можливого із сформованих обставин» (Куніцина, 2001).

Однак Н. Шарова вважає, що загально визнаного поняття та структури соціальної компетентності немає. Вона розуміє соціальну компетентність як здатність застосовувати у професійній діяльності та міжособистісному спілкуванні знання про соціальну дійсність та про себе, вміння та навички взаємодії з іншими, а також особистісні якості, що дозволяють швидко і адекватно адаптуватися до умов, що змінюються (Шарова, 2011: 270–277).

Враховуючи встановлені характерологічні особливості досліджуваної категорії, структура соціальної компетентності визначається сукупністю компетентностей, зміст яких характеризується наявністю специфічних вмінь та навичок, представлених на рис. 2 (Коваленко, 2015: 37–40).

Отже, у сучасному світі, щоб стати успішним фахівцем, важливо володіти не тільки професійними знаннями, а й особистими якостями, що допомагають ефективній комунікації між людьми та досконалому оволодінні професією. Формування спеціаліста розглядається як формування гнучкої, здатної успішно адаптуватися до мінливих умов, діяльності особистості. Комунікабельність, відповідальність, ініціативність, критичне мислення, уміння спілкуватися, працювати у команді, переконувати, вирішувати проблеми, приймати рішення, керувати своїм часом, мотивувати себе та інших і багато іншого – ключ до вирішення майбутньої проблеми із працевлаштуванням.

Таким чином, враховуючи змістові, компонентні та характерологічні ознаки соціальної

компетентності ми дійшли висновку, що ефективною передумовою її формування може виступати розвиток soft skills майбутнього фахівця. Адже до провідних якостей та вмінь особистості XXI ст. відносять: критичний характер мислення та активність; відкритість всьому новому та вміння в ньому орієнтуватися; комунікативні навички; вміння знаходити та обробляти інформацію; бажання та прагнення постійно самовдосконалюватися та ін.

Перераховані вище навички особистості реалізуються в єдиній дефініції – soft skills. В українській мові використовується термін «гнучкі» або «м'які» навички, а також універсальні, або ж надпрофесійні навички. Опозицією дефініції soft skills використовується термін hard skills, або «жорсткі» навички, які визначають суто професійні навички. Про важливість володіння «гнучкими» навичками говориться, зокрема, у дослідженні, проведеному Федеральним інститутом професійної освіти в Бонні, яке виявило, що професійний успіх фахівця у 40% випадків залежить від soft skills (Всемирная инициатива CDIO, 2011).

Аналіз наукової літератури показує, що, розкриваючи сутність soft skills вчені визначають їх як:

- уніфіковані навички та особистісні якості, які підвищують результативність роботи та взаємодію з людьми;
- комунікативні та управлінські таланти;
- соціальні навички;
- комунікативні та лідерські навички;

Рис. 2. Структура соціальної компетентності

– навички та особистий досвід, отримані через додаткову або інформальну освіту, з метою професійного розвитку (Осипова, Гафурова, Рудницький, 2019: 91–101).

Визначившись із сутністю та змістом досліджуваної категорії, можемо стверджувати, що важливою специфічною особливістю соціальної компетентності, яка притаманна й soft skills, є те, що вони надпрофесійні, мають соціально-особистісний характер, являють собою навички управління знаннями, а також вміння та здатність до соціальної взаємодії, адаптації до різноманітних нестандартних ситуацій, демонструючи вміння спілкуватися, приймати рішення, направляти конфлікти в продуктивне русло та ін. А отже, розглянемо проблему розвитку soft skills як передумову формування соціальної компетентності здобувачів в освітньому процесі закладу вищої освіти.

До навчального плану підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта, для ефективного розвитку soft skills та формування соціальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи, до варіативної складової додано освітню компоненту вільного вибору «Формування Soft Skills майбутнього професіонала», яка виступає як пропедевтичний (теоретичний) етап їх формування.

Освітня компонента розрахована на 90 годин з яких: 16 годин відведено для лекційних занять, 14 годин – практичні заняття та 60 годин для самостійної роботи. Опанування освітньої компоненти дає змогу здобувачам вищої освіти успішно поглибити та розширити уявлення про універсальні компетенції сучасного професіонала, ознайомитися з найсучаснішими засобами формування комунікативних навичок (нетворкінг, онбордінг), оволодіти навичками врегулювання конфліктів, удосконалити навички підготовки до публічного виступу; розвивати свої особистісні життєві навички (стресостійкість, емоційний інтелект, емпатія та ін.); навчатися розвивати власну креативність, логіку, системне та функціональне мислення; сформувати медіакомпетентність та опанувати основами фінансової грамотності.

Ефективними засобами активізації когнітивної сфери та формування соціальної компетентності здобувачів вищої освіти в межах вивчення курсу є підготовка відеофрагментів, презентаційних матеріалів, ментальних карт та педагогічного есе, які пропонуються до виконання у груповій формі, що дає змогу встановлювати соціальні взаємини між учасниками груп.

Важливою ознакою, яка характеризує особистісне зростання здобувачів освіти, є прояв

зацікавлення та мотивації до безперервної самоосвіти, яка реалізується у вправлянні не тільки професійних компетентностей, а й розвиткові соціально-значущих якостей особистості. Так, за результатами проведеного анкетування, респондентами якого були здобувачі освіти II–IV років навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, найпопулярнішими онлайн-платформами для підвищення особистого рівня компетентностей, що підтверджено отриманими сертифікатами з пройдених здобувачами курсів, є:

- український громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів «Prometheus» – 36 %;
- студія онлайн-освіти EdEra – 14 %;
- освітній проєкт «На Урок» – 16 %;
- портал безперервного навчання СуХаРі – 4 %;
- портал Дія. Цифрова освіта – 21 %;
- освітній Хаб – EduHub.in.ua – 9 %.

Перераховані платформи для безкоштовного навчання дають змогу зручно та у звичних для здобувачів умовах розвивати власні soft skills та підвищувати професійну кваліфікацію.

Характеристиками особистісного зростання є збагачення когнітивного та діяльнісного потенціалу soft skills в умовах підвищення рівня розвитку соціальної компетентності, вивчення мов, взаємонавчання в груповій діяльності.

Волонтерство як один із видів надання безкорисливої допомоги тим, хто її потребує, та один з ефективних шляхів формування соціальної компетентності, здійснюється здобувачами освіти в різноманітних формах:

- робота з дитячими будинками та школами-інтернатами;
- участь в різноманітних акціях: «донорство», «збери дитині речі та іграшки», «будинок для домашніх улюбленців», «цукерка за цигарку»;
- організація театралізованих вистав для вихованців дитячих будинків тощо.

Волонтерський рух можна віднести до одного з видів прояву молодіжної субкультури, який передбачає самореалізацію та формування активної громадянської позиції здобувачів вищої освіти.

Професійна діяльність, яка сприяє розвиткові soft skills, також реалізується в різноманітних формах та видах діяльності:

- організація та проведення масових заходів;
- проведення профорієнтаційної роботи з метою набору на освітню програму цілеспрямованих та активних абітурієнтів, які свідомо обирають майбутню професію вчителя початкової школи;
- організація та підтримка зв'язку з випускниками;

– організація та проведення концертів, літературних читань, перегляду та обговорення педагогічного кіно, спортивних заходів тощо.

Кожна з перерахованих вище форм суспільно корисної праці є багатоваріантною, що дає змогу здобувачеві освіти обрати особисту траєкторію та здійснити її з користю для особистісного розвитку, розвитку soft skills та формування соціальної компетентності:

- формувати соціальну компетентність шляхом участі у суспільно корисній діяльності;
- набувати практичних умінь комунікативної культури в процесі здійснення різноманітних соціальних взаємовідносин;
- ознайомитися зі специфікою окремих соціальних процесів сучасного суспільства;

– формувати уявлення здобувачів про можливості сучасних соціальних технологій.

Висновки. Таким чином, педагогічна діяльність щодо розвитку soft skills як передумови формування соціальної компетентності повинна мати поліструктурний характер, тобто поєднувати елементи теоретичної та діяльнісної моделей, бути орієнтованою на передачу культурного досвіду, збереження наступності поколінь, створення умов для оволодіння тими видами діяльності, в яких в майбутньому реалізуватимуться здобувачі вищої освіти.

Отже, методи управління діяльністю здобувачів вищої освіти повинні швидко змінюватися, відображаючи процес підвищення рівня сформованості соціальної компетентності здобувачів та ступеня розвитку у них soft skills.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бейлина Н. С. Сущность понятия «социальная компетентность». *Вестник Череповецкого государственного университета*. 2011. Вып. 3. С. 97–99.
2. Всемирная инициатива CDIO: информационно-методическое издание / пер. с англ. и ред. А. И. Чучанина, Т. С. Петровской, Е. С. Ключиной. Томский политехнический университет. Томск: Изд-во Томский политехнический университет. 2011. 17 с.
3. Галакова О. В. Развитие социальной компетентности младших школьников во внеурочной деятельности: дисс. канд. пед. наук: 13.00.01. Москва, 2013. 203 с.
4. Каменская Е. В. Социальная компетентность: соотношение научных теорий : веб-сайт. URL: <http://science-education.ru/ru/article/view?id=5383> (дата обращения: 18.01.2022).
5. Коваленко В. В. Формування соціальної компетентності учнів молодших класів в умовах сучасного інформаційного простору. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. Вып. 6(37). С. 37–40.
6. Коротина Ю. В. Формирование социальной компетентности младших школьников средствами учебных предметов : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02. Тамбов, 2011. 24 с.
7. Крузе-Брукс О. А. Формирование социальной компетентности учащихся начальной школы средствами учебной кооперации : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Великий Новгород. 2008. 176 с.
8. Куницына В. Н., Казарина В. М., Погольша Н. В. Межличностное общение. Учебник для вузов. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 544 с.
9. Ніколаєску І. О. Формування соціальної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів : науково-методичний посібник. Черкаси : ОПОПП, 2014. 76 с.
10. Осипова С. И., Гафурова Н. В., Рудницкий Э. А. Формирование soft skills в условиях социально общественных практик студентов при реализации образовательной программы в идеологии Международной инициативы CDIO. *Перспективы науки и образования: международный электронный научный журнал*. 2019. Вып. 4(40). С. 91–101. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-soft-skills-v-usloviyah-sotsialno-obschestvennyh-praktik-studentov-pri-realizatsii-obrazovatelnoy-programmy-v-ideologii/viewer> (дата обращения: 20.01.2022).
11. Сулейманов М. С. Контент-анализ понятия «социальная компетентность». *Молодой ученый*. 2012. Вып. 9(44). С. 314–318.
12. Шарова Н. В. Социальная и конфликтная компетентность в процессе профессионализации личности. *Профессиональное самосознание и экономическое поведение личности: Труды IV международной научной интернет-конференции, январь–март 2011*. Киев : «Издательство Простобук», 2011. С. 270–277.

REFERENCES

1. Beylina N.S. Sushnost ponyatiya «sotsialnaya kompetentnost» [The essence of the concept of “social competence”]. *Vestnik Cherepovetskiy gosudarstvennogo universiteta*. 2011. Vyp. 3. p. 97–99. [in Russian].
2. Vsemirnaya initsiativa CDIO: informatsionno-metodicheskoe izdanie [Worldwide CDIO Initiative: informational and methodological publication] / Per. s angl. i red. A.I. Chuchanina, T.S. Petrovskoy, E.S. Klyukinoy; Tomskiy politehnicheskij universitet. Tomsk: Izd-vo Tomskiy politehnicheskij universitet. 2011. 17 p. [in Russian].
3. Galakova O. V. Razvitie sotsialnoy kompetentnosti mladshih shkolnikov vo vneurochnoy deyatelnosti [Development of social competence of younger schoolchildren in extracurricular activities]: diss. kand. pед. nauk: 13.00.01. Moskva, 2013. 203 p. [in Russian].
4. Kamenskaya E. V. Sotsialnaya kompetentnost: sootnoshenie nauchnykh teoriy: veb-sayt. URL: <http://science-education.ru/ru/article/view?id=5383> (data obrascheniya: 18.01.2022) [in Russian].

5. Kovalenko V. V. Formuvannia sotsialnoi kompetentnosti uchniv molodshykh klasiv v umovakh suchasnoho informatsiinoho prostoru [Formation of the social competence of students of the younger classes in the minds of the current information space]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti*. 2015. Vyp. 6 (37). P. 37–40. [in Ukrainian].

6. Korotina Yu. V. Formirovanie sotsialnoy kompetentnosti mladshih shkolnikov sredstvami uchebnykh predmetov [Formation of social competence of younger schoolchildren by means of school subjects]: avtoref. dis. na soiskanie uchenoy stepeni kand. ped. nauk : spets. 13.00.02. Tambov, 2011. 24 p. [in Russian].

7. Kruze-Bruks O. A. Formirovanie sotsialnoy kompetentnosti uchashchihysya nachalnoy shkolyi sredstvami uchebnoy kooperatsii [Formation of social competence of primary school students by means of educational cooperation]: dis. kand. ped. nauk: 13.00.01. Velikiy Novgorod. 2008. 176 p. [in Russian].

8. Kunitsyina V. N., Kazarina V. M., Pogolsha N. V. Mezhluchnostnoe obschenie [Interpersonal communication]. Uchebnik dlya vuzov. Sankt-Peterburg: Piter, 2001. 544 p. [in Russian].

9. Nikolaiesku I. O. Formuvannia sotsialnoi kompetentnosti uchniv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv vidpovidno do vymoh novykh derzhavnykh osvritnikh standartiv [The formation of the social competence of the students of the central lighting of the primary mortgages is up to the new state lighting standards]: naukovometodychniy posibnyk. Cherkasy : OIPOP, 2014. 76 p. [in Ukrainian].

10. Osipova S. I., Gafurova N. V., Rudnitskiy E. A. Formirovanie soft skills v usloviyah sotsialno obschestvennykh praktik studentov pri realizatsii obrazovatelnoy programmy v ideologii Mezhdunarodnoy initsiatyvy SDIO [Formation of soft skills in the conditions of social and public practices of students in the implementation of the educational program in the ideology of the International CDIO Initiative]. *Perspektivy nauki i obrazovaniya: mezhdunarodnyy elektronnyy nauchnyy zhurnal*. 2019. 4(40). P. 91–101. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-soft-skills-v-usloviyah-sotsialno-obschestvennykh-praktik-studentov-pri-realizatsii-obrazovatelnoy-programmy-v-ideologii/viewer> (data obrascheniya:20.01.2022) [in Russian].

11. Suleymanov M.S. Kontent-analiz ponyatiya «sotsialnaya kompetentnost» [Content analysis of the concept of “social competence”]. *Molodoy uchenyy*. 2012. 9(44). P. 314–318. [in Russian].

12. Sharova N.V. Sotsialnaya i konfliktnaya kompetentnost v protsesse professionalizatsii lichnosti [Social and conflict competence in the process of personal professionalization]. *Professionalnoe samosoznanie i ekonomicheskoe povedenie lichnosti: Trudy IV mezhdunarodnoy nauchnoy internet-konferentsii, yanvar–mart 2011*. Kiev: “Izdatelstvo Prostobuk”, 2011. P. 270–277. [in Russian].